

Alla helgons dag: ljusen, gravarna och Halloween

Berättelse

En högtid i höstmörkret

Alla helgons dag är en av de stillaste högtiderna i Sverige. Den firas på senhösten, när dagarna har blivit korta och kvällarna mörka. Det är en rörlig helgdag, vilket betyder att den inte ligger på samma datum varje år. I stället infaller den alltid på en lördag mellan den 31 oktober och den 6 november. Just därför att det är så mörkt ute syns det vackraste med dagen extra tydligt: tusentals små ljuslågor som lyser på landets kyrkogårdar.

Från helgon till minnet av de döda

Dagen har bytt innebörd genom historien. I äldre tid handlade alla helgons dag om att hedra helgonen, alltså de personer som kyrkan såg som särskilt heliga. I vår tid handlar den framför allt om något mer personligt: att minnas de döda. Många människor går till en grav där en släkting eller en vän ligger begravnen. De tänder ett ljus, lägger kanske ner blommor och stannar upp en stund i tystnad. För många är det ett lugnt och fint sätt att tänka på dem de saknar, och en dag som ger plats åt både sorg och fina minnen.

En ung sed som spreds snabbt

Att tända ljus på gravar kan kännas som en mycket gammal svensk tradition. I själva verket är den ganska ung. Enligt Isof, Institutet för språk och folkminnen, uppstod seden i Sverige först omkring 1920-talet, och man var tidigt ute på Värmdö kyrkogård. Sedan spreds den på bred front efter andra världskriget. Hur snabbt det gick ser man i en undersökning från början av 1960-talet: då förekom gravljus på alla helgons dag på omkring 91 procent av landets kyrkogårdar. På bara några årtionden hade alltså seden gått från att vara ovanlig till att finnas nästan överallt. Det exakta startåret är dock osäkert, så det är bäst att säga "omkring 1920-talet" och inte peka ut en bestämd dag.

Dagens plats i kalendern

Alla helgons dag har en lång och lite krokig historia som helgdag. Vid en kalenderreform 1772 togs dagen bort som helgdag. Först 1953 återinfördes den, och då bestämde man att den alltid skulle falla på en lördag. Det är därför datumet flyttar sig från år till år. I dag ordnar många kyrkor och kyrkogårdar så kallade öppna kyrkor kvällen kring alla helgons dag. Då kan vem som helst komma in, lyssna på musik, dricka kaffe och gå en ljusvandring. På så sätt är dagen både en stilla stund för var och en och ett tillfälle för gemenskap.

Halloween – en annan högtid

Strax före alla helgons dag firas Halloween, den 31 oktober. Det är viktigt att veta att Halloween och alla helgons dag är två olika högtider, även om de ligger nära varandra i kalendern. Halloween har sina rötter i den keltiska festen Samhain. En vanlig förklaring är att man under Samhain trodde att gränsen mellan de levande och de döda var som tunnast just då, men det här är en folklig

berättelse som man ska återge försiktigt. Själva namnet Halloween kommer från engelskans All Hallows' Eve, alltså kvällen före alla helgons dag.

Halloween med utklädnad och godis växte fram i Sverige framför allt under 1990-talet. Exakt hur och när det "kom" till landet är svårt att säga, eftersom olika källor pekar på allt från sent 1980-tal till 1990-tal, och en kommersiell lansering i Stockholm kring 1990 nämns ibland. I dag är Halloween ändå en etablerad högtid, särskilt populär bland barn och unga. Människor upplever de två dagarna olika: för somliga är Halloween en rolig fest med pumpor och utklädnad, medan alla helgons dag är en allvarlig dag för eftertanke. Båda har sin plats i den svenska senhösten.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
högtid	en speciell dag eller period som man firar varje år
rörlig helgdag	en helgdag som ligger på olika datum olika år
infalla	inträffa; ligga på en viss dag
innebörd	vad något betyder
hedra	visa respekt och aktning för någon
helgon	en person som kyrkan ser som särskilt helig
begraven	nedlagd i en grav efter sin död
sed	en vana eller tradition som många delar
uppstå	börja finnas; komma till
på bred front	brett och i stor omfattning, nästan överallt
kalenderreform	en stor ändring av kalendern
återinföra	börja använda något igen som tidigare tagits bort
etablerad	fast och välkänd; något som har funnits ett tag

Läsförståelsefrågor

- Varför syns ljusen på kyrkogården så tydligt på alla helgons dag?
 - För att det är ljust och soligt ute hela dagen.
 - För att dagen infaller på senhösten när kvällarna är mörka.
 - För att man tänder ljus mitt på dagen.
- Vad handlar alla helgons dag mest om i vår tid?
 - Att hedra helgonen, precis som förr.
 - Att minnas de döda.
 - Att fira att sommaren börjar.
- Vad säger texten om seden att tända ljus på gravar?
 - Den är mycket gammal och har funnits i många hundra år.
 - Den är ganska ung och uppstod i Sverige omkring 1920-talet.
 - Den kommer från den keltiska festen Samhain.
- Vad betyder ordet "återinföra" i texten om dagen som helgdag?
 - Att ta bort något för alltid.
 - Att börja använda något igen som tidigare tagits bort.
 - Att flytta något till en annan stad.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 - Alla helgons dag infaller alltid på en lördag.
 - Alla svenskar går till en kyrkogård den här dagen.
 - Seden med gravljus spreds på bred front efter andra världskriget.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 - Halloween och alla helgons dag är samma högtid.
 - Halloween firas den 31 oktober.
 - Halloween är populärt särskilt bland barn och unga.
- Förklara med egna ord varför man säger att alla helgons dag är en "rörlig" helgdag.
- Texten använder uttryck som "en vanlig förklaring är" och "det är svårt att säga". Vad vill texten visa med sådana ord, och varför är det klokt att skriva så?
- Vilka uppgifter i texten visar att seden att tända gravljus spreds snabbt i Sverige? Svara med stöd i texten.
- Texten säger att människor "upplever de två dagarna olika". Vad menar texten med det, tror du?
- Varför tror du att många människor tycker att alla helgons dag är en viktig dag, även om den är stilla och allvarlig?

12. Förklara skillnaden mellan Halloween och alla helgons dag, så som texten beskriver dem.

Diskussionsfrågor

- Finns det en dag eller högtid där du kommer ifrån då man minns de döda? Vad heter den och hur går den till?
- Texten säger att seden med gravljus blev vanlig på bara några årtionden. Varför tror du att en ny tradition ibland kan spridas så snabbt?
- Halloween och alla helgons dag ligger nära varandra men är olika. Varför tror du att vissa människor blandar ihop dem, och spelar det någon roll?
- Texten är försiktig med osäkra uppgifter, till exempel om när Halloween kom till Sverige. Varför är det viktigt att vara försiktig när man inte vet något säkert?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text om en tradition från ditt eget land som handlar om att minnas någon eller något. Förklara vad man gör, när på året det sker, vem man brukar göra det med och varför det känns viktigt.